

11. 7. 2013

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Autorské právo z pohledu kontinentálního a angloamerického

Byť by se mohlo z prvonáhledu zdát, že autorské právo je velmi mladým právním odvětvím, nelze se s tímto tvrzením spokojit, neboť prvopočátky tohoto, ve svém generálním rozsahu, lze spatřovat již před ne tak krátkou dobou. Jeho vývoj, stejně jako geneze dalších právních odvětví, je přímo úměrná vývoji společnosti, ačkoli v současnosti, pakliže uvažujeme technologický pokrok, právě autorské právo bohužel mírně zaostává.

Na následujících řádcích si ovšem dovolím nastínit základní koncepční diference mezi kontinentálním a angloamerickým přístupem k autorskému právu, neboť jejich zkoumání se zdá velmi zajímavým. Samotnou problematiku taktéž přiblížím v rámci krátkého exkursu, resp. případu Dmitri Shostakovich v. Twentieth Century-Fox, který byl projednán jak na půdě starého kontinentu, tak i ve Spojených státech.

Základní diferenciacní znaky

Kontinentální autorskoprávní systém má své kořeny ve velké revoluci ve Francii a jak již z tohoto vyplývá, staví zejména, s ohledem na uváděnou dobu, na přirozenoprávních idejích. Znak *iusnaturalismu* se tak projevují na objektu zkoumaného okruhu práva, neboť primární důraz je kladen na osobu autora, což také plyne i z dualismu autorského práva ve vztahu k autoru samému, tj. členění na substanci osobnostní a majetkovou. Osobnostní složka je tak neodmyslitelně svázána *ad personam* s autorem, avšak se substancí majetkovou, je možno disponovat dle libosti a uvážení autora, avšak samozřejmě stále v zákonných limitách. Pokud se jedná o ochranu autorského díla, v jeho legálním pojetí, je kontinentální systém velmi liberální, kdy již v okamžiku, kdy je autorské dílo vyjádřeno ve smyslu vnímatelné podobě, požívá zákonné ochrany. Je zcela indiferentní, zda je dílo vyjádřeno roky, den nebo několik vteřin, jakmile již jednou vyjádřeno je, ochrana je mu *ex lege* přiznána.

Angloamerický právní systém již ze své podstaty je velmi odlišným oproti kontinentální právní úpravě a autorskoprávní prostředí není výjimkou, neboť tento systém je spíše založen na čistě majetkovém přístupu, jako právo vzniknuvší ke kopiím. Své kořeny má logicky svázané s Anglií, resp. Velkou Británií, kdy prvním předpisem upravujícím autorskoprávní problematiku byl tzv. Licensing act z roku 1662. Jednalo se o předpis, jehož recipienty byly opětovně nakladatelé, kdy tito mohli knihy publikovat pouze za předpokladu, pokud byli držiteli královského patentu. Licensing act měl omezenou účinnost, která vypršela v roce 1695. Po tomto roce neexistovala žádná pozitivně-právní úprava, která by upravovala toto odvětví.

Průlomem byl až rok 1709, kdy původcem dalšího předpisu byla královna Anna, která nastoupila na trůn po Vilému III., který byl zván Oranžský, a vládla v rozmezí let 1702-1714. Ačkoli jejím nejdůležitějším počinem bylo zřejmě „sjednání dohody o unii se Skotskem“, z hlediska autorskoprávního je nejvýznamnějším dokumentem tzv. Statute of Anne (Act for the Encouragement of Learning – Act na podporu vzdělávání), vydaný právě v roce 1709. Ačkoli je tato listina řazena mezi počátky autorskoprávní úpravy z hlediska angloamerického, samotný dokument nebyl vydáván primárně za účelem ochrany autorů, tzn. s autorským právem nemá moc společného. Ustanovení

Statute of Anne byla spíše založena na cenzuře. Každému vydavateli byla určena povinnost na každou knihu získat zvláštní majestátní povolení. I přes výše uvedené je nutno konstatovat, že Act „chránil po dobu čtrnácti let práva autora k vydané knize či jinému tisku, pokud byla zaregistrována u příslušného úřadu“[1] Což je jistě nutno považovat za benefit.

Spojené státy jsou taktéž jednou ze zemí, kde je relevantním právním systémem angloamerický, jak již i z jeho názvu vyplývá. Autorské právo je zde upraveno na úrovni federální, důvodem je dikce ústavy USA, která dává Kongresu kompetenci přijímat zákony k této oblasti směřující. Pokud tedy nahlédneme do Ústavy USA, do článku 1 odst. 8, je zde výslovně uvedeno „V pravomoci Kongresu je .. podporovat vědecký pokrok a užitečné znalosti a umění tím, že zajistí spisovatelům a vynálezčům na určitou dobu výhradní právo k jejich dílům a vynálezům“[2] Prvním předpisem na území Spojených států Amerických byl tzv. Copyright Act přijatý roku 1790. Z hlediska kvantity se jednalo spíše o torzo, nežli o rozsáhlou úpravu, neboť se sestával z pouhých 8 odstavců. Byl ovšem již směřován na osoby autorů děl literárních a kartografická díla, jedinou podmínkou byla registrace u příslušného orgánu. V průběhu následujících let došlo k několika úpravám a novelám autorskoprávních předpisů, kdy posledním počinem byl zákon z roku 1976[3], a je platný i v současné době. Tímto předpisem také došlo k unifikaci s ustanoveními Bernské úmluvy a bylo tak formálně upuštěno od registračního principu, avšak materiálně v pozici důkazní je registrace stále neodmyslitelnou. Je sice pravdou, že v roce 1976 nebyly Spojené státy stranou, která by podepsala Bernskou úmluvu, avšak její myšlenky byly do právního řádu zakomponovány. Spojené státy se staly signatářem Bernské úmluvy až v roce 1989.

Pokud jde o samotné koncepční rozdíly oproti kontinentálnímu, tak nejmarkantnějším se jeví skutečnost, že v rámci tohoto systému může být autorem i osoba právnická. K tomuto bylo přistoupeno na základě lobby ze strany velkých společností, jako je například Walt Disney. Ochrana práv těchto osob byla prodloužena na 125 let. Stalo se tak na základě Sonny Bono Copyright Term Extension Act nebo také Mickey Mouse Protection Act.

Další odchylkou je fakt, že angloamerický systém je ve své hrubé podobě monistický, nezná exaktně osobnostní substanci obsahu autorského práva, což kromě jiného umožňuje zcizení autorských práv k dílu jako celku. V neposlední řadě je nutno uvést, že předpokladem pro vznik autorsko-právního vztahu je bezpodmínečná hmotná fixace díla.

Výše uváděné koncepční rozdíly mohou způsobit nemálo problematických a zároveň absurdních situací. Dovolím si výše uváděnou teoretickou rovinu uvést do praktičtější situace, avšak taktéž ještě stále obecné.

Mějme osobu pouličního umělce, který na ulici improvizuje na svůj saxofon, je nesporné, že umělec v tento okamžik tvoří. Další osoba, s velmi dobrou akustickou pamětí, jdoucí okolo, se po vyslechnutí skladby odebere do nejbližší kavárny a zapíše umělcovu improvizaci do notového partu a podepíše jej svým jménem. Tento part následně vloží do obálky a nechá si jej poslat prostřednictvím poštovního doručovatele k sobě domů. Obálka samozřejmě obsahuje razítko s datem odeslání. Z hlediska ochrany autorského práva a a fortiori autora samotného, je velmi důležité, zda umělec improvizuje v ulicích Chicaga nebo na Karlově mostě v Praze. Pakliže by se jednalo o město americké, ležící ve státě Illinois (nebo kterémkoli jiném státě USA), byl by v nastíněném případě ve velké nevýhodě pouliční umělec, neboť podle angloamerického systému začíná autorské dílo požívat ochrany teprve okamžikem, kdy je hmotně fixováno. Relevantním okamžikem vzniku ochrany je tak zápis do not. Naproti tomu, pokud by bylo improvizováno na Karlově mostě, resp. v rámci kontinentálního systému, výhodnější pozici by zastával tentokrát umělec, neboť iusnaturalistická koncepce chrání dílo již v okamžiku, kdy je vyjádřeno v objektivně vnímatelné podobě.

Bylo by zřejmě zajímavé pokusit se zkoumat, zda v prostředí angloamerickém opravdu ochrana

vzniká až okamžikem hmotné fixace, a nebo je možno uvažovat i stav, kdy by ochrana existovala i v rámci improvizace, avšak v rámci tohoto momentu by byla uvažovatelná pouze a jenom jako latentní.

Dmitry Shostakovich v Twentieth Century-Fox

Velmi zřetelným se jeví vyložit difference na výše nadepsaném případě, kterýžto byl projednáván jak ve Spojených státech, tak i ve Francii, kterou je možno považovat s mírnou nadsázkou za kolébkou přirozenoprávního charakteru autorského práva.

Dmitry Shostakovich, hudební skladatel, podepsal celkem dva kontrakty se společností 20th Century Fox, a to za účelem poskytnutí hudebního díla. Uvedená filmová společnost užila skladby v rámci natáčení filmu *Železná opona* (The Iron Curtain), avšak dle názoru tohoto skladatele, klavíristy, bylo snímkem zasaženo do jeho osobnostních práv, když kromě jiného „*nepravdivě prezentovalo schvalování anti-sovětského filmu a dislojaltitu k ruské vlasti*“[4]. V důsledku uváděného stavu, přistoupil Shostakovich k podání dvou žalob, kdy jedna, jak již bylo uvedeno byla podána v USA a druhá ve Francii. Soud Spojených států Amerických vzal v úvahu primárně existenci smlouvy mezi žalobcem a žalovaným a rozhodl, že do osobnostních práv žalobce nemohlo být a nebylo nikterak zasaženo, neboť žalobce se zavázal licenční smlouvou k poskytnutí svého díla a žalovaný jej v souladu s touto smlouvou užil.

Naproti tomu Francouzský soud zaujal naprosto opačné stanovisko. Film byl ve Francii zakázán a bylo judikováno, že byla žalobci způsobena morální škoda, tj. bylo zasaženo do autorových osobnostních práv.

Je zde tak patrný obrovský rozdíl v přístupu systému angloamerického a kontinentálního, kdy v případě prvního ze jmenovaných, existence smlouvy mezi žalobcem a žalovaným byla ve vztahu k užití díla jedinou relevantní skutečností a osobnostní složka tak nebyla považována za existující. Naproti tomu kontinentální prostředí, vystavené na přirozenoprávních principech, osobnostní složku ctilo a přiznalo vznik morální újmy na straně žalobce.

Závěrem

Je velmi podstatným, lišit obě tyto koncepce nejen z čistě informativních důvodů, ale taktéž zejména s ohledem na zájmy eventuálního klienta, neboť pokud bude uzavírána licenční smlouva, kde jedním z kontrahentů bude subjekt spadající například svým sídlem do angloamerického prostředí, mohly by z tohoto vzniknuvší spory být velmi obtížně stravitelné pro objektivně slabší subjekt a to zejména po stránce ekonomické. Řešením by tak jistě bylo zakotvit v rámci textace takového kontraktu prorogační ujednání a stáhnout tak veškerou procesní činnost vplynuvší z takové licenční smlouvy do České republiky resp. na místo bydliště samotného subjektu, který licenci uděluje.

Eduard Belšán

[1] Jan Kuklík. Radim Seltenreich. Dějiny anglo-amerického práva. Praha : Linde Praha a.s. - Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví. Česká republika 2007. 137s. ISBN 978-80-7201-688-4

[2] To promote the progress of science and useful arts, by securing for limited times to authors and inventors the exclusive right to their respective writings and discoveries; Čl.I odst. 8, U.S. Constitution; dostupné >>> [zde](#).

[3] Autorský zákon z roku 1976 pod vlivem Bernské úmluvy sice nevyžaduje registraci (uložení,

oznámení) díla jako podmínku pro vznik autorského práva, nicméně možnost efektivní ochrany subjektivního práva, včetně úspěšného podání žaloby na jeho ochranu a přiznání nároků z jeho porušení, je registrací autorského práva zpravidla podmíněna. Citováno z: JUDr. TŮMA, Pavel, Ph.D., LL.M., K problematice převoditelnosti majetkových autorských práv. Praha : BULLETIN ADVOKACIE., č.4/2012. 65s.

[4] Robert C. Bird. Lucille M. Ponte. Protecting moral rights in the United states and the United kingdom: Challenges and oportunities Under the U.K.'s new performances regulations. 231s.

Dostupné online

28.197.26.35/law/central/jd/organizations/journals/international/volume24n2/documents/213-282.pdf

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [DEAL MONITOR](#)
- [Tři dekády v advokacii a otevřený pohled na to, co profesi i justici nejvíc škodí](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)
- [DEAL MONITOR](#)